

TIPOVIY QOMATLAR FARQLALANUVCHI NOTIPAVIY QOMATDAGI AYOLLARGA KIYIMLAR LOYIHALASHNING TAKOMILLASHGAN USULLARI

Homidov Vohidjon Obidovich

Farg'ona politexnika instituti, t.f.d

Egamova Muhayyo Abduhalim qizi

M21-21 guruh magistri

Annotatsiya: *Ushbu maqolada Tipoviy qomatlar farqlalanuvchi notipaviy qomatdagi ayollarga kiyimlar loyihalashning takomillashgan usullari haqidagi ma'lumotlar yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *qomat, tipaviy qomat, notipaviy qomat, loyihalash, ayollar, erkaklar, ko'krak qafasi, qorin qismi, qo'shimcha o'lchamlar, tana, yosh, jins.*

KIRISH

Hozirgi kunda yengil sanoat korxonalarida ishlab chiqarilayotgan kiyimlar faqat tipaviy qomatlargagina ishlab chiqiladi, biroq ayollar va erkaklar o'rtasida tipaviydan og'ishgan notipaviy qomat turlari ya'ni (bukchaygan, kekkaygan, past yelkali va baland yelkali) insonlar ko'payib bormoqda. Ilmiy tadqiqotlar natijasida aniqlanishicha dunyo aholisini 70% ni notipaviy qomatda xarakterlanadi. Buni keltirib chiqaruvchi omillar: turli kasb kasalliklari, nosog'lom turmush tarzi, noto'g'ri ovqatlanish, kam harakatlanish, turli tashqi omillar ham bo'lishi mumkin [1]. Qomat tana tuzilishining fazodagi xolatini individual

xususiyatini ifodalovchi va inson tanasi tashqi shaklini o'ta muhim xarakteristikasi bo'lib, kiyim konstruksiyasiga katta ta'sir ko'rsatadi. Insonlar qomat tuzilishidagi farqlanish va uni kiyim tayyorlashdagi ahamiyatiga antropolog olimlar o'tgan asrning 30-yillaridayoq e'tibor qaratishgan. Hayotda tana tuzilishining individual xosliklariga ega qomatli insonlar ko'p uchraydi

Kiyimlarni loyihalash va modellashtirish jarayoniga muhim ta'sir ko'rsatadigan tananing qismlariga ko'krak, bel va bo'ksa qismlari hamda bosh, yelka, oyoq-qo'llar kiradi. Odamning qomati ort bo'lak o'rta chokining konstruktiv yechimiga va buyumdagi balans nuqtalar holatiga ta'sir qiladi. Shuning uchun ayollarning aniq qomatiga kiyim loyihalashda qomatning o'lchamlari bo'y va to'lalilik guruhi bo'yicha unga muvofiq bo'lgan turli qomat o'lchamlari bilan solishtirib, o'lchami topiladi [1]. Qomatda kiyim o'rtnashuvining sifatiga birinchi navbatda qomat tuzilishi ta'sir etadi. Tipoviy tuzilishdan og'uvchan bo'lgan qomatda kiyim konstruksiyasining old-orqa va yon balanslari buziladi. Bu hol o'z navbatida kiyimning o'rtnashuvida qator nuqsonlarga sabab bo'ladi [2].

Qomatning buzilishiga bir qancha sabablarni avvalgi maqolalarimizda yoritib o'tganmiz, lekin semizlik bugungi kundagi eng katta muammalardan biri bo'lib kelmoqda. Bunga sabablar juda ko'p masalan, ko'p ovqatlanish, kam harakatla-

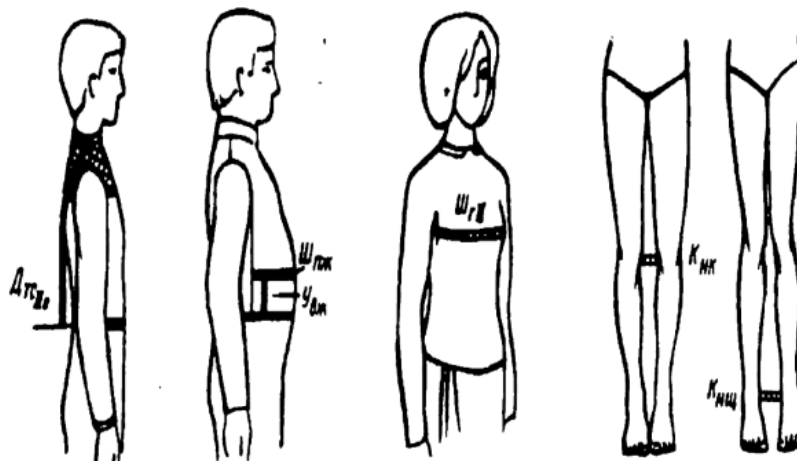
nish, noto'g'ri ovqatlanish, moddalar almashuvi buzilishi va boshqalar. Bu esa bugungi kunda barcha ayol, erkak va bolalarda har hil kasalliklarni olib kelishi bilan hamda kiyim-kechaklarni qomat turlariga mos o'lchamdagilarini topa olmaslik sabablariga olib kelmoqda.

Semizlikda teri osti yog' hujayralari qatlami ayollarda erkaklarnikidan ikki baravar qalinroq bo'ladi va o'rta hisobda ayollarda 24 mm, erkaklarda esa-12 mm ni tashkil etadi. Ayollarda teri osti yog' qatlami asosan ko'krak bezlari sohasida, sonlarning yuqori qismida, dumbada va kift sohasida joylashadi [3].

Hayotda tana tuzilishining individual xosliklariga ega qomatli insonlar ko'p uchraydi. Tipaviy qomatlarga va ularga yaqin o'lchamli kiyimlar konstruksiya chizmasi bo'yicha olingan andozalar notipaviy o'lchamli qomatlarga to'g'ri kelmaydi.

E.K.Amirova, O.V.Sakulina, B.S.Sakulin, A.T.Truxanovalarning inson qomatining o'lcham-lari bo'yicha berilgan ma'lumotda notipaviy qomat asos konstruksiyasini qurishda qo'shimcha gavda o'lchamlari aniq olish talab etilishi haqidagi ma'lumotlar yoritib berilgan va quyidagi qo'shimcha o'lchamlar keltirilgan:

- Shg2 - ko'krakning ikkinchi kengligi;
- Dtspo – loyihalananayotgan yelka qirg'iminig bo'yin asosi cho'qqi nuqtasidan belgacha uzunlik;
- Vpkr – old yelka qiya balandligi;
- Shj – qorinnig turtib chiqishi (gorizontal o'lchamda olinadi)ning yarmi o'lchami yoziladi;
- O'lcham olishda belning qorinni turtib chiqqan nuqtasidan (+) belgisi yuqorini, (-) belgisi esa pastkini bildiradi (1-rasm).

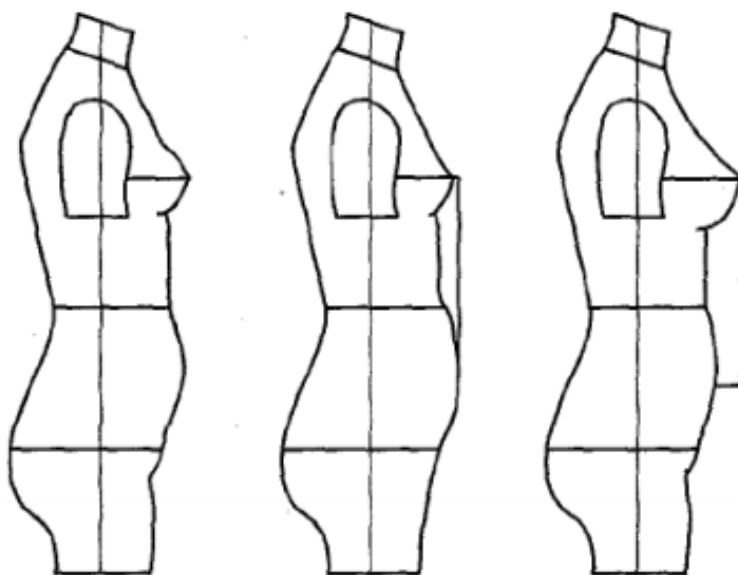
1-rasm. Qo'shimcha o'lchamlar olish sxemasi.

Tananing yon tomondan (profil) shaklini baholashda old tomonda ko'krak bezlari qoringa nisbatan qabariqroq. Tananing yon tomondan (profil) shaklini baholashda old tomonda ko'krak bezlarining qoringa nisbatan qaboriqligi (2-rasm), orqada esa ko'krak sohasining dumbaga nisbatan bo'rtiqligi (2-rasm), ko'rsatkich-lari muhim o'rin tutadi. 3-rasmga ko'ra qorin ko'krakka nisbatan chiqqanda qomat qorinli, aks holda ko'krakli xillarga kiradi. 3-rasmga ko'ra orqada kuraklar bo'rtmasi dumba chiqig'iga nisbatan katta

bo'lsa, kifotik qomat, aksincha dumba kattaroq bo'lganda lordotik qomatlar kuzatiladi. Qorin sohasining tashqi ko'rinishi va konturi odamning

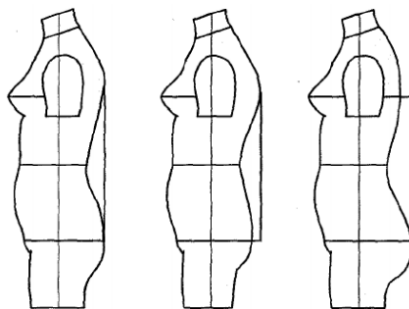
yosh-jins belgisiga, teriosti yog' qatlamining kattaligiga, qorinning bo'rtma nuqtasi joylashuvi, ko'krak qafasi va tos o'lchamlari o'zaro mosligiga bog'liq [4].

Kiyimlarni loyihalash jarayonida konstruktsiyaning eng qulay hisob usullari berilgan turli adabiyotlardan foydalanish mumkin. Bunday konstruktsiyalash asos chizmalarining bir nechtasidan foydalanish mumkin. Asosiy talab, konstruktsiya bo'yicha olingan alohida detallar tanlangan model va qomat o'lchamiga to'g'ri kelishi kerak. Loyihalashning turli usullari bor. Har bir loyihalash standartlari o'lchamlar, qo'shimchalar va bir nechta hisob formulalarni o'z ichiga oladi. Bu hisob formulalar orqali asos konstruktsiya qurishda to'g'ri va egri chiziqlar aniqlanadi. [5].

2-rasm. Tana old shaklining yon tomondan ko'rinishi xillari. Chapdan o'ngga: to'g'ri, qorinli, ko'kragi katta.

P.I. Rogov qomatning tashqi formasini asosiy morfologik ko'rsatkich-lari, qomatning risoligi va klassifikatsiyasi, ayollar qomati tipining SOTShL antro-pomorfologik klassifikatsiyasi, belli buyumlarni loyihalash uchun o'lchamlar sxemasini tuzish, ayollar qomatini yakka tartibda asosiy o'zgaruvchanligi ustida tadqiqotlar olib borgan [6].

3-rasm. Tana orqa shaklining yon tomondan ko'rinish xillari. Chapdan o'ngga: to'g'ri, kifotik, lordotik.

Kiyim o'lchamlari va ayol tanasi turlari - kiyimlarning dizayni va shakli har doim odamning figurasi bilan belgilanadi, shuning uchun kiyim tikishda tananing o'lchami, to'liqligi, shakli va nisbati haqidagi ma'lumotlar muhim ahamiyatga ega. Tana qismlarining to'g'ri nisbatlarini bilish (balandlikni hisobga olgan holda) dizaynerlar qomatning qadr-qimmatini ta'kidlaydigan va uning kamchiliklarini kamaytiruvchi kiyim nisbatlarini tanlashga imkon beradi. Ikki mutlaqo bir xil ayol figurasini topish qiyin, ularning har biri o'ziga xos xususiyatlarga ega. Ammo umuman olganda, qomarlarning ikki turi mavjud: tipik, ya'ni shartli proporsional, notipaviy, ya'ni nomutanosib qomat. Ayolning balandligi va ko'krak qafasining kattaligi o'rtasida to'g'ridan-to'g'ri bog'liqlik yo'q.

TADQIQOT NATIJALARI

Misol uchun, 46 o'lchamdagi kiyim kiygan ayollar uzun bo'yli, o'rta va qisqa bo'lishi mumkin, turli uzunlikdagi qo'llar va oyoqlar. Xuddi shu balandlikdagi tananing uzunligi ham har xil bo'lishi mumkin (oyoq uzunligiga qarab). Ayollarning qomatlari jadvalda keltirilgan o'lchovli xususiyatlar bilan tavsiflangan tana turlarida bir-biridan farq qiladi. Notipaviy qomatlar bilan asosiy o'lchovlar o'rtasidagi munosabatlar buziladi, bu holatdagi og'ishlar, bo'yin, elka, ko'krak, qorin va bosh-qalarning shakli va konstruksiyasida o'zgarishlar paydo bo'ladi [6].

Kiyim yordamida qomat nuqsonlarini berkitish umkin. Bo'ksasi keng qomatlariga etagi o'rtacha kenglikdagi yubkalar tavsiya etiladi va "quyosh" bichimidagi va tor yubkalar tavsiya etilmaydi. Bo'ksasi tor qomatlariga etagi keng beli burmalangan xajmdor yubkalar, katta xajmli shimlar tavsiya etiladi va aksincha, tor yopishib turadigan shim va etagi toraytirilgan yubkalar tavsiya etilmaydi. Qorni katta va oldinga chiqqan qomatlariga bel soxasiga urg'u berilmagani ma'qul, yopishib turuvchi tor shimlar beli burmalangan xajmdor yubkalar tavsiya etilmaydi [7].

Ayol figuralarining o'lchovli belgilari

1-jadval

O'lchov belgilari	Baland, nozik	Baland, to'la	Past bo'yli, nozik	Past bo'yli, to'la	Katta ko'krakli, tor bo'ksali	Kichik ko'krakli, katta bo'ksali
Bo'y, sm	172	172	153	153	165	165
Og'irlik, kg	70	90	45	70	68	62
Ko'krak aylanasi, sm	95	115	85	105	115	90
Bel aylanasi, sm	65	95	60	85	85	68
Bo'ksa aylanasi, sm	100	120	90	110	105	115

XULOSA

Ushbu maqolaning xulosa qismida, notipaviy qomatli ayollarning o'lchamlari va tana turlarining farqlanishi, ayol figuralarining o'lchovli belgilari, qorin sohasining tashqi ko'rinishi va konturi haqidagi ma'lumotlar o'rganish jarayonida, ayollarning aniq qomatiga

kiyim loyihalashda qomatning o'lchamlari bo'y va to'lalilik guruhi bo'yicha unga muvofiq bo'lgan turli qomat o'lchamlari bilan solishtirib, o'lchami topilishini, hamda, E.K.Amirova, O.V.Sakulina, B.S.Sakulin, A.T.Truxanovalarning inson qomatining o'lchamlari bo'yicha berilgan ma'lumotda notipaviy qomat asos konstruksiyasini qurishda qo'shimcha gavda o'lchamlari aniq olish talab etilishi haqidagi ma'lumotlari va P.I.Rogov qomatning tashqi formasini asosiy morfologik ko'rsatkichlari, qomatning risoligi va klassifikatsiyasi, ayollar qomati tipining antropomorfologik klassifikatsiyasi, belli buyumlarni loyihalash uchun o'lchamlar sxemasini tuzilganligini, kiyim o'lchamlari va ayol tanasi turlari - kiyimlarning dizayni va shakli har doim odamning figurasi bilan belgilanishini, shuningdek, kiyim tikishda tananing o'lchami, to'liqligi, shakli va nisbati haqidagi ma'lumotlar muhim ahamiyatga ega ekanligi va kiyim yordamida qomat nuqsonlarini berkitish mumkinligi bayon etilgan..

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Sovridinova Mohidil Husan qizi, Yusupova, Dilfuza Ubaydulloyevna, Hoshimov Jasurbek Valiyevich.(2021) ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF OLDER WOMEN'S CLOTHING OF DIFFERENT SUBCULTURES (ON THE EXAMPLE OF MUSLIM WOMEN'S CLOTHING).9(09)
2. Abduraximova Manzura Sodiqovna., "AYOLLAR NOTIPAVIY QOMAT TURLARIGA MOS KIIYIMLARNI TAYYORLASH TEXNOLOGIK JARAYONI TADQIQI". Dissertasiya -2022yil.
3. D.B.Yuldasheva., M.M. Raxmonova., R. Omonullayev., NOTIPAVOY QO-MAT UCHUN KONSTRUKSIYALASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. Scientific-technical journal (STJ FerPI, ФарПИ ИТЖ, НТЖ ФерПИ, 2022, спец.выпуск №6) .
4. D.O'.Aripdjanova Turli qomatlarga kiyimlarni konstruktsiyalash. O`quv qo`llanma. Namangan-2021 yil.
5. B.S.Sakulin., E.K.Amirova., O.V.Sakulina., A.T.Truxanova Konstruirovaniye mujskoy i jenskoy odejdy. Uchebnik. Moskva-2000. -S.188
6. P.I.Rogov., N.M.Konopal'tsova Konstruirovaniye jenskoy odejdy dlya individualnogo potrebitelya. Uchebnaya posobiya. Moskva-2004. -S.397.
7. <https://cyberleninka.ru/article/n/notipaviy-qomatli-ayvollarning-o-lchamlari-va-tana-turlarining-farqlanishi/viewer>
8. file:///C:/Users/Admin_15/Downloads/ZDTF1811.pdf